

2.

UPOZNAJ
SAMOGA SEBE

Ljudi poznaju jedni druge po onome što vide, čuju, doživljavaju i zapažaju svojim osjetilima. No, to je izvanjsko očitovanje i površno poznavanje. Unutarnji čovjekov život ostaje skriven ljudskom pogledu. Osoba je u sebi nedostupna.

Pitamo se: Što je čovjek pred samim sobom, što je pred drugim čovjekom, a što pred tajnom svog unutarnjeg svijeta? Koja su to bitna obilježja ljudske osobe i osobnosti koje pojedinca određuju kao čovjeka i kao jedinku istodobno jednaku i različitu od drugih?

Čovjek je ljudska osoba koja ima svoje »lice«, svoje nutarnje duhovno lice. Ne samo izvanjsko tjelesno, a niti samo bezlični i neosobni duh. Fizionomija nije, dakle, dovoljna za razlikovanje ljudi. Svoje pravo lice

čovjek otkriva po svojoj duševnoj fizionomiji. Po tome što je osoba, čovjek se razlikuje od životinje, a po tome što je **osobnost** razlikuje se od drugih osoba, od gomile i mase. Ona je jedinstven i neograničen dio našega života po kojem se međusobno razlikujemo. Osobnost znači **individualnost**, samostalnost, cjelovitost, stvaralaštvo, **vlastitost**. Ona nam otkriva što koji čovjek jest, što treba, a što želi biti. Ljudsku osobnost sačinjava svijest o vlastitoj posebnosti, misli za odgovornost, svojstvenom načinu mišljenja, htijenju, osjećanju, a osobito svijest o moralnom usavršavanju.

»Čovjek misli, govori, čezne, radi i odlučuje. Mislju nadilazi samoga sebe, planiranjem je iznad sebe i svojih djela, govorom sebe iznosi izvan sebe, ... radom utjelovljuje misli i riječi u materijal prirode, a odlukama upravlja svojom sudbinom.«

Tomislav Ivancić

Individualnost, skup svih svojstava nekog pojedinca. Kultura daje mogućnost ljudskoj individualnosti da razvija i aktualizira svoje potencijale

Vlastitost, karakteristična oznaka koja je svojstvena nekoj vrsti kojoj pripada isključivo i trajno svakom članu; slijedi iz biti, ali nije dio te biti. Npr. čovjek je biće koje može govoriti, može se smijati...

Čovjek je samo trska, najslabija u prirodi, ali trska koja misli. Nije potrebno da se sav svemir naoruža kako bi ga zgnječio: ubit će ga para ili kapljica vode. Ali, kad bi svemir i satro čovjeka, opet bi čovjek bio uzvišeniji od onoga što ga je ubilo, jer on zna da umire, on pozna nadmoć što je svemir nad njim ima. Svemir o tome ništa ne zna. Sve se naše dostojanstvo sastoji, dakle, u mišljenju. Tu se moramo uzdignuti.

Blaise Pascal

Individua (lat. *individuus* – nerazdjeljiv, nerazdruživ) je svaki samostalno postojeći organizam, pojedinac, čovjek, osoba.

Roditelji su ti dali ime i od rođenja te njime oslovljavali. Ono je značajan dio tvoje osobnosti – s njime je povezan tvoj identitet. Kad bi te zovnuli imenom, znali su da imaju na umu baš tebe. Ti si taj jedinstveni čovjek, važan si. Nosiš određeno ime kojim se razlikuješ od ostalih. Nisi puki broj koji treba nadomjestiti. Tvoje ime postalo je značajan dio tvoga JA. U njemu je sadržana čitava povijest tvoga života. To ime su ti dali roditelji, ali si ga s vremenom ispunio svojim mislima i osjećajima, utisnuo si mu vlastiti izraz. Tvoje ime dobiva sasvim poseban okus u ustima prijatelja.

Iako se i netko drugi zove kao ti, tvoje ime zvuči sasvim drugačije, različito, neponovljivo. Izgovaranjem tvoga imena obraćaju se tebi, tvojoj nezamjenjivoj osobi.

Anselm Grün

Čovjek je individua koja ima duhovnu narav, a duh je po svojoj naravi predodređen da živi vječno. Stoga, čovjek ima **svijest** o svome »ja« i o svijetu oko sebe. Ima neotuđivo dostojanstvo, slobodan je, odlučuje o sebi; u bezbrojnim je odnosima gospodar prirode i odgovoran za svijet. Osoba postoji, a opet, tek treba biti ostvarena u svijetu. **Samostvarenje** o kojem je riječ nije ono fizičko ili biološko koje je uglavnom ograničeno i određeno okolnostima u kojima se razvija, već je riječ o slobodnomu moralnom razvoju u kojem pojedinac donosi vlastite odluke određujući tako samoga sebe. Kao osoba čovjek je svjestan dobra i zla, patnje, smrti, života, dobrote, istine, ljepote... Čovjek može postavljati pitanja o sebi i o drugima. Nprestano se i iznova otkriva, ali i doživljava kao tajna. On ima sposobnost razabiranja, zamišljanja, spoznaje i slobodna odlučivanja. **Um i volja** najvažnije su sposobnosti čovjekova duha. Dok umom čovjek spoznaje i odlučuje o istini ili laži, dobru ili zlu, voljom nastoji ostvariti ono što je razumom spoznao. Obje ove čovjekove sposobnosti, i um i volja, osjećaju snažno privlačne i ograničenih bića, ali ih njihova priroda vuče prema Bogu. Ta čovjekova sposobnost da sam sebe nadilazi najposebnija je karakteristika njegova duha. Upravo zbog te karakteristike za čovjeka možemo reći da je istodobno **biće otvorenosti i zatvorenosti**. Osoba predstavlja malen, za sebe izoliran i zatvoren svijet u koji ne može prodrijeti niti jedno stvoreno biće. S druge pak strane on je – otvoreno biće. Otvoren je vertikalno prema Bogu, a horizontalno prema drugom čovjeku.

Čovjek je »raspeto« biće, sastavljeno od tijela i duše. Pripada neživoj materiji, tjelesan je, ali nije neživa materija. Pripada životinjskom svijetu, jede, pije, razmnaža se, ali nije životinja. Shvaća ono što je duhovno, nadilazi razumom i intuicijom ograničenu materiju i nagonski živo-

tinjski svijet, ali nije ni anđeo. Njegov duh nema granica i zato dokučuje neizmjerne biće, shvaća egzistenciju, no ipak nije ni Bog. Čovjek je prikovan za Zemlju, ali duhom je slobodan. Zato druguje s prirodom, ali isto tako prijateljuje s Bogom i duhovnim svijetom. Tjelesnim ticalima može spoznavati materiju, ali duhovnim sposobnostima može komunicirati s duhovnim svijetom. U čovjeku je nešto prolazno, ali i nešto neprolazno. Nešto ograničeno, ali i nešto neograničeno. Iako se tijelo mijenja (tako da jedva prepoznajemo kao istu osobu čovjeka kad mu je godina dana i kad mu je šezdeset godina). Ipak je to isti čovjek. Što je to ostalo unatoč promjenama? Duh čovjekov. Osobnost čovjekova.

Marko Ivan Rupnik, Krist lomi kruh (Madrid)

Identitet čovjekov, duša, neuništivi »ja«. Zato unatoč smrti čovjek živi. Čovjek je neuništiv, besmrtn, vječan. Ima dušu. Unatoč dvojnosti, samo je jedan čovjek. Od duše i tijela, jedinstven.

Tomislav Ivančić

I **tijelo** jest sastavni i neodvojivi **dio čovjeka**, njegova **identiteta** i **egzistencije**. Bez tijela se čovjek ne bi mogao hraniti, učiti, raditi, zabavljati se. Tijelo čovjeka građeno je od istih elemenata kao i tijela biljki i životinja. Kroz svoje je tijelo otvoren svijetu i drugim ljudima. Čovjek uistinu jest tijelo, ali i puno više od njega, jer upravo kroza nj može postići vlastito samoostvarenje. Tijelom je vezan uz prostor i vrijeme, ali dušom je slobodan od njih. Slobodan čovjek može boraviti u svakom djeliću kugle zemaljske, može biti tu i svugdje, odlaziti u prošlost i budućnost.

Svojom sviješću čovjek se, dakle, izdiže nad sva stvorenja, a svojim, pak, mislima obuhvaća sebe i cijeli svemir, traži istinu svih stvari i ponire u bit stvorenih materijalnih bića, a osobito želi razumjeti i otkriti sebe i svoje sposobnosti. Onaj tko dobro poznaje svoje odlike kao i svoje sjene, lakše će i jednostavnije živjeti s ljudima čiji se putovi svakodnevno susreću s njegovim. Ukoliko čovjek dobro poznaje svoje talente, domete i slabosti, poštuje svoje granice i brani ih. U oblikovanju

Čovjek se razlikuje od svih drugih stvarnosti koje ga okružuju jer je osoba.

Ivan Pavao II.

Identitet (lat. idem – isto istovjetno) označava doživljaj sepstva (ega) i vlastitog ja, odnosno pojam i svijest o sebi i drugima. To je trajan osjećaj »tko smo i što smo«, »s kime ili čime smo se poistovjetili« ili »identificirali«. To je način na koji prepoznajemo sebe, a on može biti više ili manje povezan s načinom kako nas drugi prepoznaju. Važni elementi identiteta su: spolni, profesionalni, nacionalni, socijalni, kulturni, rasni, religiozni, politički itd.

Egzistencija (lat. existensia

– opstajanje neke stvari za razliku od biti neke stvari). U filozofiji ovaj pojam označava konkretno ozbiljenje ili aktualiziranje bilo koje biti. Upravo je egzistencija prelaženje iz mogućnosti u zbiljnost. U nekim pravcima suvremene filozofije pod ovim pojmom označava se osobit način ljudskog opstanka nasuprot svim ostalim bićima. Egzistencijalno u suvremenoj filozofiji označava najčešće ono ljudsko.

Samospoznaja, sposobnost

misli da osjeti samu sebe, čin kojim čovjek spoznaje samoga sebe; svijest o samome sebi, vlastitom opstojanju i djelovanju. U filozofskom smislu znači svijest da vlastito postojanje i djelovanje ovise o spoznaji sebe.

Učini nešto dobro za sebe.
Učini nešto što si sebi dužan.
Prihvati sebe.

Može ti se sve što jesi činiti
oskudnim i neuglednim,
nevrijednim pozornosti.
Ali u tebi su neizmjerena
mora, preobilne
dragocjenosti.
Kako ćeš dospjeti
na suprotnu obalu,
ne odlučiš li se na plovidbu,
ne zavoliš li more u njegovim
plićinama i dubinama,
u njegovu valovlju i utihama?
Kako ćeš dospjeti do sebe?

Stjepan Lice

Nismo slučajno ovdje.

Svaki je pojedinac stvoren na
»sliku i priliku« Onoga koji
je ishodistom svega što
postoji.

Ivan Pavao II.

Bog od nas ne traži velika
djela nego predanje i zahval-
nost. Njemu ne trebaju naša
djela nego naša ljubav.

Terezija od Djeteta Isusa

Ako sebe ljubiš, ljubit ćeš sve
druge ljude kao sama sebe.
Dok god jednoga jedinoga
čovjeka manje ljubiš nego
sama sebe, nisi sama sebe
zaista pravo uzljubio.

Majstor Eckhart

Stvoreni smo za velika djela.
Nismo stvoreni za život bez
cilja. *I taj je najveći cilj ljubiti
i biti ljubljen.*

Majka Terezija iz Kalkute

i upravljanju životom značajno pomaže i **samospoznaja**. Čovjek, međutim, može jako dobro sebe poznavati, a pritom se uopće ne podnosi i ne prihvaćati se, ne radovati se što smije biti i živjeti! Stoga je važno razmišljati o sebi i svom početku. Vjera je u tom pogledu nezamjenjiva! Ona uči kako nebeski Otac želi da svaki čovjek postoji, da se raduje i živi. Sveta je to istina za čovjeka: **željeno je i ljubljeno dijete Božje**. Ukorijenjen je u ljubavi Očevoj. Izabranik je Božji! Ova spoznaja može mijenjati čovjekov život, a onda i svijet. Samospoznaja čovjeka vodi ka drugomu čovjeku. Ne ostavlja ga ravnodušnim spram drugoga, već budi iskreno zanimanje za njega. Drugi tada nije slučajno pokraj njega, već je ljubljeno Božje stvorenje kao i on sam.

»Moraš se držati istine da si ti izabran. Ta je istina kamen temeljac na kojemu možeš graditi život kao ljubljeni. Kad izgubiš dodir sa svojom izabranošću, izlažeš se napasti samoodbacivanja, a ta napast potkopava mogućnost da ikada izrasteš kao ljubljeni.«

Henri Nouwen

Iz doživljaja sebe kao izvora ljubavi proizlazi **samopoštovanje**. Ono je više od osjećaja duboke ispunjenosti iznutra jer je zapravo doživljaj sebe kao ljubavi same. Ono se očituje kako kroz poštivanje vlastitih osjećaja, potreba i zahtjeva, tako i kroz poštivanje drugih ljudi. Samopoštovanje se gradi na samopouzdanju – povjerenju u vlastite snage i osjećaju vlastite vrijednosti. **Samopouzdanje** je uvjerenje kako je čovjek

sposoban razmišljati, učiti, birati, donositi odluke, svladavati izazove, prepreke i promjene. Nadalje, osjećaj vlastite vrijednosti u okviru samopouzdanja odnosi se na uvjerenje kako ima pravo biti sretan i kako zaslužuje uspjeh, prijateljstvo, ispunjenje, zahvalnost i ljubav. To nije samo područje psihe nego i duha jer valja odgovoriti odakle čovjeku te sposobnosti i tko mu daje te vrijednosti. Svaki čovjek mora sam za sebe tražiti i dobiti odgovore na ta pitanja.

Izraz pravog samopoštovanja je **zahvalnost** za život i sve što čovjek jest bez obzira na okolnosti koje ga u životu snađu. Životno iskustvo potvrđuje da onaj čovjek koji je osjetio u svom životu ljubav, brigu, razumijevanje, suosjećanje, može voljeti, brinuti, razumjeti i suosjećati.

Čovjek koji želi istinski živjeti i ući u smisao vlastita života ponire zapravo u tajnu Božje ljubavi i Božje volje. Obdareni smo životom. Bog nas je dozvao u život. On jedini zna cjelokupnu tajnu života, pa i ovoga našeg života. Što dublje uđem u tu tajnu, što istinitije tražim volju Božju, to sam bliže samom smislu života. Moj će život procvasti puninom. Zato se u duhovnom rastu postavlja pred čovjeka poziv da istinski prihvati svoj život, i to ne samo u onom sudbonom času začeca, već i u svakom daljnjem času i to sa svim okolnostima koje život sa sobom nosi. Ne prihvaćati neke okolnosti vlastita života koje ne možemo promijeniti, znači zapravo boriti se protiv samoga sebe, znači lišiti se punine života.

Sve što čovjek ima i što jest utkano je u njegov život. Utješno je da na početku svakoga ljudskog života stoji Netko tko je silno želio taj život. Nitko nije slučajno nastao. U temeljima života nalazi se sva ljubav svijeta, nalazi se Bog. On je, dakle, u svaki stvoreni život ugradio svoje srce, svoju ljubav.

Dragi čovče, evo za što si rođen: da ljubiš, da živiš u sigurnosti i budeš sigurnost drugima. Ne reci: to je prazno naklapanje ili jalov osjećaj. Životna radost i sigurnost nisu šećerni preljev, koji nas obmanjuje prekrivajući gorčinu života. Životna radost i sigurnost neće nam same od sebe pasti u krilo. Nećemo ih naći na površini života. Moramo tražiti dublje, kroz sve poteškoće, u svom vlastitom srcu.

Phil Bosmans

Čovjek dakle nije slučajno biće, nije igračka sudbine; čovjek je Božji pozvanik, Božji suradnik, čovjek je budućnik – besmrtnik.

Bonaventura Duda

Zahvalnost je mjerilo svake sreće.

Gilbert K. Chesterton

Život je zrcalo i osobi koja razmišlja pokazat će odraz onoga što zamisli.

Ernest Holmes

Život se pretvara u ono što misliš.

Marko Aurelije

Zvezdan Linić

ZA RAD I RAZMIŠLJANJE

1. Čovjek nije stvoren da bi živio sam. Sam se rađa i raste u okrilju obitelji, a tijekom godina svojim se radom uključuje u društvo. Tako ga od kolijevke zasipaju razne predaje od kojih ne prima samo govor i kulturalni odgoj, nego i brojne istine u koje vjeruje kao da su mu usađene u razum. Međutim, mladenaštvo i osobno sazrijevanje čine da se kroz posebno kritičko djelovanje uma te istine stavljaju u sumnju i provjeravaju.

Fides et ratio, 31

2. Čovjek je bio urešen životom, umom, mudrošću i svim ostalim božanskim dobrima da bi po svakom pojedinom dobru čutio žudnju za onim koji mu je srodan. Budući da je i vječnost jedno odličje božanske naravi, zacijelo je bilo potrebno da i to padne u dio građi naše naravi te da je ona u sebi besmrtna. Tako će čovjek, po urođenoj moći, spoznati što ga nadlazi i biti prožet čeznućem za božanskom vječnošću.

Grgur iz Nise

3. Čovjek nije samo proizvođač, tvorac profita ili konzument. On je ujedno, a možda i najviše, biće koje želi biti s drugima, koje teži različitim vrstama suživota i suradnje, koje želi konkretno sudjelovati u životu ljudske zajednice, odnosno ljudskoga društva, koje želi utjecati na ono što se oko njega zbiva.

Vaclav Havel

4. Posljednja instancija nisu više zakoni materije i evolucije, već razum, volja, ljubav – jedna Osoba... Život nije više običan produkt zakona i slučajnosti materije, nego u svemu i istodobno iznad svega postoji osobna volja, nalazi se Duh koji se u Isusu pokazao kao Ljubav.

U Nadi spašeni, 5

PITANJA I ZADACI

1. Navedite bitna obilježja ljudske osobnosti. Opišite neka od njih.
2. Nabrojite najvažnije sposobnosti čovjekova duha i objasnite u kakvoj su međusobnoj vezi.
3. Čovjek je društveno biće. Kako ta činjenica utječe na njegov osobni rast i razvoj?
4. Po čemu je čovjek jedinstven i originalan. Obrazložite svoj odgovor.
5. Na čemu se gradi samopoštovanje i što ono uključuje?
6. Što znači da je čovjek istodobno biće otvorenosti i zatvorenosti?

SAŽETAK

Čovjek je istodobno i tijelo i duša, srce i savjest, razum i volja. Iako je složeno, materijalno i duhovno, vidljivo i nevidljivo biće, čovjek je cjelina i kao takva sebe doživljava. Postoji u konkretnom prostoru i vremenu ali, zahvaljujući osobitostima svoga uma, može nadići prostor i vrijeme. On je osoba, svijet za sebe, ali usmjeren k drugima. Bez drugih ne bi mogao postojati. Drugi su mu potrebni da bi se mogao razvijati i živjeti kao čovjek.